

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ – БИТОЛА

ВТОРА ИНТЕРНАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА.

НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИТЕ КРЕАТОРИ НА ПРОГРЕСОТ

ЗБОРНИК
НА

Битола, 28 октомври 2020

ST KLIMENT OHRIDSKI UNIVERSITY – BITOLA
FACULTY OF EDUCATION - BITOLA

SECOND INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

GIFTED AND TALENTED CREATORS OF THE PROGRESS

CONFERENCE
PROCEEDINGS

Bitola, October 28, 2020

ОРГАНИЗАТОРИ:

Универзитет „Св. Климент Охридски”, Педагошки факултет, Битола, Р. С. Македонија

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” во Вршац, Р. Србија

Универзитет „Ново Место”, Ново Место, Р. Словенија

Универзитет „Белград”, Учителски факултет-Белград, Р. Србија,

Универзитет „Загреб”, Педагошки факултет, Загреб, Р. Хрватска

Македонска Асоцијација за надарени и талентирани (МАНТ)

ORGANISERS:

St. Kliment Ohridski University, Faculty of Education - Bitola, North Macedonia

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" from Vrsac, Serbia

The University of Novo Mesto, Slovenia

Teacher Education Faculty, University of Belgrade, Serbia

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

The Macedonian Association of Gifted and Talented (MANT)

CIP – Каталогизација во публикација Матична и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Битола

376.54(063)

159.928.22:37.015(063)

ИНТЕРНАЦИОНАЛНА конференција „Надарените и талентираните креатори на прогресот“ (2;2020;Битола)

Надарените и талентираните креатори на прогресот/ [Втора интернационална научна конференција „Надарените и талентираните креатори на прогресот“, 28 октомври 2020, Битола]. – Битола: Педагошки факултет, 2020. – (697 стр): граф. прикази; 30 см

ОРГАНИЗАЦИСКИ ОДБОР

Проф. д-р Добри Петровски, Р. С. Македонија, Декан
Проф. д-р Јелена Пртљага, Р. Србија
Акад. Проф. д-р Данимир Мандиќ, Р. Србија
Проф. д-р Синиша Опик, Р. Хрватска
Акад. проф. д-р Марјан Блажиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Јове Димитрија Талевски, Р. С. Македонија
Акад. Проф. д-р Златко Жоглев, Р. С. Македонија
Проф. д-р Валентина Гулевска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Татјана Атанасоска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Љупчо Кеверески, Р. С. Македонија
Проф. д-р Деан Илиев, Р. С. Македонија
Проф. д-р Виолета Јанушева, Р. С. Македонија
Проф. д-р Даниела Андоновска Трајковска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Биљана Цветкова Димов, Р. С. Македонија
Проф. д-р Марија Ристевска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Гордана Стојаноска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Данче Сивакова Нешковски, Р. С. Македонија
Проф. д-р Јасминка Кочоска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Билјана Граматковски, Р. С. Македонија
Проф. д-р Мажанна Северин-Кузмановска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Бисера Костадиновска Стојчевска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Милена Пејчиновска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Силвана Нешковска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Весна Стојановска, Р. С. Македонија
д-р Јосиф Петровски, Р. С. Македонија
Студент: Ангела Ристевска, Р. С. Македонија
Студент: Антонио Ивановски, Р. С. Македонија

НАУЧНО-ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Проф. д-р Добри Петровски, Р. С. Македонија, Декан
Проф. д-р Јове Димитрија Талевски, Р. С. Македонија
Доц. д-р Бисера Костадиновска Стојчевска, Р. С. Македонија
Акад. проф. д-р Грозданка Гојков, Р. Србија
Проф. д-р Јелена Пртљага, Р. Србија
Акад. проф. д-р Марјан Блажиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Јасмина Старц, Р. Словенија
Проф. д-р Милан Јазбец, Р. Словенија
Проф. д-р Синиша Опик, Р. Хрватска
Акад. Проф. д-р Данимир Мандиќ, Р. Србија
Проф. д-р Љупчо Кеверески, Р. С. Македонија
Проф. д-р Јанез Вогринц, Р. Словенија
Акад. проф. д-р Бошко Влаховиќ, Р. Србија
Проф. д-р Милан Матијевиќ, Р. Хрватска
Акад. проф. д-р Младен Вилотијевиќ, Р. Србија
Акад. Проф. д-р Радмила Николиќ, Р. Србија
Проф. д-р Ала Белоусова, Русија
Акад. Проф. д-р Бранко Јовановиќ, Р. Србија
Проф. д-р Ирма Брковиќ, Шведска
Проф. д-р Владимир Такшиќ, Р. Хрватска
Проф. д-р Иван Фербежер, Р. Словенија
Проф. д-р Славица Максиќ, Р. Србија
Проф. д-р Александра- Гојков Рајиќ, Р. Србија
Проф. д-р Виолета Арнаудова, Р. С. Македонија
Проф. д-р Мојца Јуришевиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Агим Рушити, Р. С. Македонија
Проф. д-р Игор Карицки, Русија
Проф. д-р Матејаж Дух, Р. Словенија
Проф. д-р Лазар Стошиќ, Р. Србија
Проф. Д-р Светлана Куртеш, Португалија
Проф. д-р Андреја Кљајиќ, Словенија
Проф. д-р Габриела Келемен, Романија
Проф. д-р Јасна Аригони, Р. Хрватска
Проф. д-р Лиљана Крњета, Р. Босна и Херцеговина
Проф. д-р Никола Мијановиќ, Р. Црна Гора
Проф. д-р Александар Стојановиќ, Р. Србија
Проф. д-р Елена Ачкоска Лешковска, Р. С. Македонија

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dobri Petrovski, PhD
Prof. Jelena Prtljaga, PhD, Serbia
Acad.Prof. Danimir Mandic, PhD, Serbia
Prof. Siniša Opic, PhD, Croatia
Acad.Prof. Marjan Blazic, PhD, Slovenia
Prof. Jove Dimitrija Talevski, PhD
Acad.Prof. Zlatko Zhoglev, PhD
Prof. Valentina Gulevska, PhD
Prof. Tatjana Atanasoska, PhD
Prof.Ljupco Kevereski, PhD
Prof.Dean Iliev, PhD
Prof. Violeta Janusheva, PhD
Prof. Daniela Andonovska Trajkovska, PhD
Prof. Biljana Cvetkova Dimov, PhD
Prof. Marija Ristevska, PhD
Prof. Gordana Stojanoska, PhD
Prof. Dance Sivakova Neshkovski, PhD
Prof. Jasminka Kochoska, PhD
Prof. Biljana Gramatkovski, PhD
Prof. Marzanna Severin-Kuzmanovska, PhD
Assoc. Prof.Bisera Kostadinovska Stojcevska, PhD
Assoc. Prof.Milena Pejcinovska, PhD
Assoc. Prof. Silvana Neshkovska, PhD
Assoc. Prof.Vesna Stojanovska, PhD
Josif Petrovski, PhD
student: Angela Ristevska
student: Antonio Ivanovski

SCIENTIFIC PROGRAM COMMITTEE

Prof. Dobri Petrovski, PhD, N. Macedonia
Prof. Jove Dimitrija Talevski, PhD, N. Macedonia
Assoc. Prof. Bisera Kostadinovska Stojcevska, PhD, N. Macedonia
Acad.Prof.Grozdanka Gojkov, PhD, Serbia
Prof. Jelena Prtljaga, PhD, Serbia
Acad.Prof.Marjan Blazic, PhD, Slovenia
Prof.Milan Jazbec, PhD, Slovenia
Acad.Prof.Danimir Mandic, PhD, Serbia
Prof. Janez Vogrintz, PhD, Slovenia
Prof.Siniša Opic, PhD, Croatia
Prof.Jasmina Stac, PhD, Slovenia
Prof.Milan Matijevic, PhD, Croatia
Prof.Vladimir Takshik, PhD, Croatia
Acad.Prof.Mladen Vilotijevic,, Serbia
Prof.Alla Belousova, PhD, Russia
Acad.Prof. Bosko Vlahovic, PhD, Serbia
Prof. Ivan Ferbezer, PhD, Slovenia
Prof. Nikola Mijanovic, PhD, Montenegro
Prof. Slavica Maksic, PhD, Serbia
Prof. Irma Brkovic, PhD, Sveden
Prof. Matejaz Duh, PhD, Slovenia
Prof.Violeta Arnaudova, PhD, N. Macedonia
Prof. Mojca Jurisevic, PhD, Slovenia
Prof.Igor Karitsky, PhD, Russia
Prof.Alexandra - Gojkov Rajic, PhD, Serbia
Prof. Agim Rushiti, PhD, N. Macedonia
Acad.Prof. Radmila Nikolic, PhD, Serbia
Prof.Ljiljana Krneta, PhD, Bosnia and Herzegovina
Prof.Svetlana Kurtes, PhD, Portugal
Prof.Gabriela Kelemen, PhD, Romania
Prof. Jasna Arigoni, PhD, Croatia
Prof. Aleksandar Stojanovic, PhD, Serbia
Prof.Elena Achkoska Leshkovska, PhD,N. Macedonia

Kristina Petrovska
Elementary school "Dame Gruev" - Bitola
k_petrovska@yahoo.com

Josif Petrovski
Faculty of Education
St. Kliment Ohridski University - Bitola
josif.petrovski@uklo.edu.mk

TEACHER'S CHALLENGES IN IDENTIFYING GIFTED AND TALENTS STUDENTS

Abstract

Constant development of the modern education that strives to meet the needs of each student individually also increases the number of professional obligations that teachers face in the educational process. Seeing as they are the ones who have the leading role in this area every new assignment they get contributes toward new challenges and new experiences. This often leads to overwhelmed teachers and it becomes significant problem when certain goals are meant to be achieved.

This paper tries to show one of the many challenges of contemporary education that teachers face that refers to a relatively small group of students but represent an important part of the society needs. We direct our attention towards the gifted and talented students that unfortunately often remain unnoticed as such during the educational process. Therefore, this paper will focus on the problems that rise in the process of identifying these groups of students by the teacher as the person who spends the most time with these students and who is competent enough to identify talents and giftedness of certain students. The basic types of giftedness among students will be discussed; the principles and methods of identification will be outlined and special attention will be assigned to the most common problems and errors in identifying these students.

Key words: Teacher, giftedness, identification, challenges.

ПРЕДИЗВИЦИ НА НАСТАВНИЦИТЕ ПРИ ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИ УЧЕНИЦИ

Апстракт

Постојаниот развој на современото образование што се обидува да ги задоволи потребите на секој ученик индивидуално, исто така, го зголемува бројот на професионални одговорности со кои се соочуваат наставниците во образовниот процес. Гледајќи дека тие се оние кои ја имаат водечката улога во оваа област, секоја нова задача што ја добиваат придонесува за нови предизвици и нови искуства. Ова често доведува до презаситеност на наставниците и станува значаен проблем кога треба да се постигнат одредени цели.

Овој труд се обидува да го покаже еден од многуте предизвици на современото образование со кои се соочуваат наставниците, а тој се однесува на релативно мала група студенти, но тие претставуваат важен дел од потребите на општеството. Ние го насочуваме нашето внимание на надарените и талентирани ученици кои, за жал, честопати остануваат незабележани како такви во текот на образовниот процес. Затоа,

овој труд ќе се фокусира на проблемите што се јавуваат во процесот на идентификување на овие групи ученици од страна на наставникот како личност која поминува најмногу време со овие ученици и која е доволно компетентна да ги идентификува талентите и талентите на одредени ученици. Се дискутира за основните видови на надареност кај учениците; ќе бидат наведени принципите и методите на идентификација и ќе се посвети посебно внимание на најчестите проблеми и грешки при идентификувањето на овие студенти.

Клучни зборови: *Наставник, талент, идентификација, предизвици.*

Вовед

Една од карактеристиките на секое развиено општество е да го насочи вниманието кон оние на кои им е потребна помош. Развиено општество со општествени одговорности им помага на своите членови на кои им е потребна помош и не само што ги поддржува слабите членови, туку и оние потенцијално силни - надарени и талентирани деца. Таквите членови можат значително да придонесат за иднината на нивното општество и на светот. Надарените и талентирани луѓе, особено, ќе придонесат за развој и напредок во општеството. Неопходноста за ефикасно идентификување и грижа за надарени и талентирани деца беше водечка идеја за овој труд. Основното и средното образование се важни фази на детското образование каде надареноста и талентираноста можат да бидат откриени, поддржани и развиени од страна на наставниците.

Со цел да се откријат и идентификуваат талентираноста и надареноста, корисно е да се применат оние модели што се претставени со обемни вербални дефиниции. Вакви модели постојат во разни видови, од едноставни (Трите прстени на Ренцули (Renzulli, 2016)) до повеќедимензионални (Минхенскиот модел на надареност и талент (Heller и др., 2006)). Нормално, моделите, како и дефинициите, значително се разликуваат меѓу себе, па оттаму нивната примена зависи од ситуацијата во која се наоѓаат едукаторите. Се проценува дека учениците кои се надарени и високо талентирани опфаќаат од 5 до 15% од сите ученици во една заедница, пример училиште. Учениците во училиштето можат да покажуваат зголемени можности во креативноста, музиката, танцот, уметноста, спортот и слично. Како главни интелектуални карактеристики кои покажуваат кон надареност се:

Вербално владеење. Надарените деца користат напреден вокабулар од раните години. Тие прикажуваат флуиден, опишен орален јазик, рано совладување на фонетскиот код и граматиката. Може да користат зборови или фрази од други јазици асимилирани на нивниот мајчин јазик во предучилишна возраст. Овој богат вокабулар и специфичен начин на зборување може да предизвикаат проблеми во комуникацијата со нивните врстници. Вербалното владеење може да биде пасивно затоа што развојот на размислување е пред развојот на говорот. Во овој случај, постои ризик надареноста да остане неоткриена.

Моќ на апстракција. Заедно со висока креативност, оваа способност им помага на децата да произведуваат оригинални производи и идеи. Децата сакаат да си играат со зборови, уживаат во вербални загатки и експерименти во природните науки.

Метакогнитивни вештини. Надарените деца имаат свои знаења за тоа кога и како да користат посебни стратегии за учење или за решавање проблеми. Метакогнитивните вештини им помагаат на децата да го планираат, следат и проценуваат нивното размислување. Децата често користат понапредни стилови на учење отколку нивните врстници.

Критичко размислување. Надарените деца имаат тенденција да предизвикуваат наставници, возрасни или „експерти“. Тие се скептични во врска со фактите што ги добиваат и бараат дополнителни информации.

Флексибилно и оригинално размислување. Надарените индивидуи сами бараат одговори. Нивната фантазија е богата, тие лесно ги искажуваат своите ставови. Нивната работа и производи се често уникатни.

Смисла за хумор. Имаат смисла за хумор што се разликува од нивните врстници. Тоа е комбинација на брилијантни вербални вештини и генерализирање.

Рано читање. Во литературата можеме да го најдеме терминот „деца со хартија и молив“ (Фримен, 1979). Повеќето од надарените деца се заинтересирани за букви и броеви. Тие се способни да создаваат зборови од букви во рана возраст понекогаш дури и порано отколку што почнуваат да зборуваат. Некои експерти (на пример, Р. Ј. Стернберг) сугерираат дека можноста за читање пред детето да достигне четири години е знак на исклучителна надареност. Често оваа способност кај децата е мотивирана од нивните природни интереси, но постои и можност оваа способност да е охрабрена од амбициозни родители.

Брза, точна меморија. Надарените деца се брилијантни набљудувачи и имаат големо внимание на деталите. Тие претпочитаат логично размислување од меморирање.

Хоби и интереси. Децата имаат тенденција да се фокусираат на книги, енциклопедии, атласи, компјутери, шах. Тие уживаат во класификацијата и генерализација на информациите.

Некои од индикаторите кои покажуваат на надареност и талентираност кај учениците се одредени индивидуални карактеристики:

◆ Живописна имагинација (сонување со отворени очи): Надарените деца можат многу креативно да мечтаат. Кај нив мечтаењето има повеќе креативни отколку ескапистички карактеристики.

◆ Мотивација: Обично внатрешната мотивација преовладува спрема надворешната мотивација. Овие деца копнеат по учење и добивање нови информации и имаат различни интереси. Менталната активност воопшто не ги заморува. Немаат желба за работа во области кои не им се во интерес.

◆ Голема вклученост: Некои надарени и талентирани деца имаат високо ниво на енергија за омилените активности уште од најмала возраст. Може да се појави нервоза кога им се задаваат други активности.

◆ Супер-чувствителност и дополнителна перцепција: Многу надарени и талентирани деца се емотивно чувствителни. Тие интензивно ги перципираат субјектите и појавите. Тие можат да бидат чувствителни на естетика, хармонија и слично.

◆ Перфекционизам: Некои надарени и талентирани деца се многу амбициозни и имаат тенденција кон перфекционизам. Овие деца можат да бидат многу самокритични или да станат емотивни, дури и ако го направиле она што се очекувало од нив.

Фази на идентификација и дијагноза

Според експертите, процесот на дијагностицирање се состои од три последователни фази: номинација, психолошка дијагноза и педагошка дијагноза. Со оглед на горенаведените принципи на надареност и талент, детето треба постојано да се следи, бидејќи различни деца покажуваат различни карактеристики, во различни временски

периоди. Значи, не сите надарени и талентирани деца се исти. Некогаш, потребно е и повеќе пати во различни периоди да се направат фазите на идентификација и дијагноза. Фаза 1. ПРЕДИЈАГНОЗА (НОМИНАЦИЈА): Номинирањето обично го прави родител или наставник. Во фазата на пред-дијагноза се применуваат вообичаени методи на идентификација, како набљудување на зададени активности или интервју – разговор на одредени теми. Резултатите од набљудувањето може да се запишат во т.н. скала за номинирање што се изјави за знаци на надареност. Одговорниот потоа го проценува нивото на надареност според скалата.

Фаза 2. ПСИХОЛОШКА ДИЈАГНОЗА (ПОТВРДА). Дијагнозата за надареност ја даваат педагошки и психолошки центри за советување. Прв дел од испитувањето е дијагностицирање на коефициентот на интелигенција и профил на когнитивни способности што го прави психолог. Ако резултатот на коефициентот на интелигенција е 130 или повеќе, се преминува на втор дел - Комплексниот преглед, кој се состои од анамнеза (семејна и лична); IQ и профил на когнитивни способности; креативност; тест на личноста; социјални и комуникациски вештини; читање и пишување; мотивација и интереси, стручна ориентација; исклучителни перформанси или активности на училиште и надвор од училиште итн.

Фаза 3. ПЕДАГОШКА ДИЈАГНОЗА. Педагошката дијагноза е поделена на две фази - почетна и континуирана.

Почетната педагошка дијагноза се поставува пред креирањето на индивидуалниот план за образование и е од суштинско значење за дополнување на образовниот процес на детето. Овие резултати се однесуваат на содржината на наставните програми и наставни методи и влијаат врз индивидуалниот план за образование што задолжително го креира училиштето ако е покажана исклучителната надареност на детето е заверена од педагошките и психолошките советувалишта.

Оваа фаза на педагошка дијагноза се фокусира на добивање што повеќе факти потребни за индивидуалниот план за образование. Најчесто користените методи на педагошка дијагноза се набљудување, интервју и анализа на активностите на детето. Вака се дефинираат областите кои се во интерес на детето, а со тоа може да се адаптира наставната програма или вон школските активности.

Континуирана педагошка дијагноза се однесува на повторна проценка по одредено време на индивидуалниот план за образование и негови измени и дополнувања .

Заклучок

За да ги идентификуваат надарените и талентирани ученици, училиштата прво мора да ја разберат надареноста и талентот. Некои надарени студенти не може лесно да се идентификуваат, бидејќи многу фактори може да го прикријат изразот на надареност. Важно е да се знае дека надарените и талентирани ученици се наоѓаат во сите заедници без оглед на нивната културна, социо-економска или етничка припадност. При идентификација на надарените ученици, ние сме во можност да ја одредиме областа на надареност на ученикот и нивото на надареност.

Идентификацијата е процес со дијагностичка цел. Заемна соработка помеѓу родителите, наставниците, училишните психолози и други професионалци е задолжителна. Идентификацијата треба да се случи во текот на школувањето, а не само во одредено време, како на пример во

запишување. Откако ученикот ќе биде идентификуван како надарен, училиштата можат да користат соодветни образовни одредби и стратегии за да се грижат за нив. Во тој

процес, училиштата може да најдат дека учениците имаат дополнителна надареност и во други области.

Овие се главните цели за идентификување на надарени и талентирани ученици и посакуваните резултати од успешното идентификување.

Користена литература

Brown, S. W., Renzulli, J. S., Gubbins, E. J., Siegle, D., Zhang, W., & Chen, C. H. (2005). Assumptions underlying the identification of gifted and talented students. *Gifted child quarterly*, 49(1), 68-79.

Callahan, C. M., Hunsaker, S. L., Adams, C. M., Moore, S. D., & Bland, L. C. (1995). Instruments Used in the Identification of Gifted and Talented Students.

Heller, K. A., & Hany, E. (2004). Identification of gifted and talented students. *Psychology Science*, 46(3), 302-323.

Heller, K. A., Perleth, C., & Lim, T. K. (2005). The Munich model of giftedness designed to identify and promote gifted students. *Conceptions of giftedness*, 2, 147-170.

Parke, B. N. (1981). Identification of gifted and talented students. *Journal of Career Education*, 7(4), 311-317.

Renzulli, J. S. (2016). *The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity*. Prufrock Press.

Tuttle Jr, F. B. (1988). *Characteristics and identification of gifted and talented students*. NEA professional Library, PO Box 509, West Haven, CT 06516.